

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของจังหวัดสกลนคร และเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำสาระของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรก่อนการนำไปใช้ การทดลองใช้หลักสูตร และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ซึ่งสรุปและอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ผ่านมามีปัญหาที่สำคัญ คือ เนื้อหาบางส่วนไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่ การจัดการเรียนรู้อย่างไม่มีความหลากหลาย การวัดและประเมินผลการเรียนรู้อยู่แค่ข้อสอบเป็นสำคัญ

1.2 ผลการจัดทำสาระของหลักสูตร โดยสำรวจความต้องการของกลุ่มบุคคลในชุมชน พบว่า มีสาระที่สำคัญ 10 สาระ ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสกลนคร 2) สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสกลนคร 3) สภาพการปกครองของจังหวัดสกลนคร 4) สาธารณูปโภคและการให้บริการของรัฐ 5) ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว 6) สภาพทางสังคมของจังหวัดสกลนคร 7) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีกับการประกอบอาชีพ 8) สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เมืองสกลนคร 9) บุคคลสำคัญของจังหวัดสกลนคร และ 10) งานประเพณีของจังหวัดสกลนคร

1.3 ผลการประเมินผลหลักสูตรก่อนนำไปใช้ โดยใช้เทคนิคการประเมินแบบปฏิกowski พบว่า คุณภาพของหลักสูตรด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก

1.4 ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้น โดยเฉลี่ยร้อยละ 32.85

1.5 ผลการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้นักเรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ ใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในส่วนของเนื้อหาสาระจากผลการทดสอบในข้อที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้มีการทดสอบความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับจังหวัดสกลนคร โดยการวิเคราะห์จากพัฒนาการของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า นักเรียนทุกคนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แสดงว่า หลังการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของจังหวัดสกลนครเพิ่มขึ้น

3. ผลการศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการพิจารณาจากคะแนนแบบวัดเจตคติของผู้เรียนหลังการเรียนรู้อตามหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีในระดับมากต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งในด้านสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้จำนวน 10 หน่วยการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งแสดงว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของจังหวัดสกลนครเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก หลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่มีความถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยดัดแปลงจากแนวคิดในการ

พัฒนาหลักสูตรของสังกัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 38-42) ผสมผสานกับแนวคิดของทาบบา, เซเลอร์และอเลกซานเดอร์ (อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ซึ่งประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสกลนคร และการสำรวจข้อมูลความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพราะจะช่วยทำให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รู้และเข้าใจในขอบข่ายของเรื่องที่จะพัฒนา และรู้ถึงสภาพปัญหาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จึงทำให้สามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ข้อมูลมีความสมบูรณ์และมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและผู้เรียน ซึ่งจะนำมาประมวลผลเพื่อการร่างหลักสูตร ทำให้สะดวกต่อการกำหนดขอบเขตของการพัฒนาหลักสูตร และการสร้างเครื่องมือในการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ขั้นตอนดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบของสังกัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 191-197) และ ทาบบา, เซเลอร์และอเลกซานเดอร์ ที่กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวข้องกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชานั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542, หน้า 90-92) ที่กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร มีประโยชน์เพื่อใช้ในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างยิ่ง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำสาระของหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องจังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยดำเนินการตามขั้นตอนการจัดทำสาระหลักสูตรของ กรมวิชาการ (2545, หน้า 31-33) ซึ่งระบุไว้ 6 ขั้นตอน คือ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี การกำหนดเวลาเรียน การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการจัดทำสาระของหลักสูตรดังกล่าวนี้ เป็นการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้รายปี เวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ในเรื่อง จังหวัดสกลนคร ที่มีความสมบูรณ์ ครอบคลุม และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนและผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษานี้ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ที่กำหนด

ให้การจัดทำสาระของหลักสูตรต้องมีส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, หน้า 27) และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 3) ดังนั้น ขั้นตอนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร จึงมีความสอดคล้องและสนองต่อนโยบายในการจัดการศึกษาของชาติ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้ โดยใช้เทคนิคการประเมินหลักสูตรแบบปุยซองค์ (Puisseance Measure) โดยทำการประเมิน 3 องค์ประกอบหลักของหลักสูตร คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีค่าคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาทั้งฉบับ (P.M.) เท่ากับ 11.26 ซึ่งแปลผลตามเกณฑ์การประเมินหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร มีคุณภาพสูงและดีมาก ซึ่งขั้นตอนการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้นั้น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพราะเป็นการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพหลักสูตรโดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินนำมาพิจารณาาร่วมกัน เพื่อทราบถึงข้อบกพร่องในด้านต่าง ๆ ของหลักสูตร และทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมก่อนที่จะนำไปใช้ต่อไป การดำเนินการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดในการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ของธารัง บัวศรี (2542, หน้า 296-297) และสัจจ อุทรานันท์ (2532, หน้า 246-247) ที่กล่าวว่า การประเมินผลเบื้องต้นของหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการทบทวนตรวจสอบหลักสูตรที่จัดทำขึ้นว่ามีสิ่งใดบกพร่องและสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 217-218) ที่ว่า การประเมินหลักสูตรมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายในการประเมิน 2 ประการ คือ การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือ การประเมินในระหว่างการพัฒนาหลักสูตร มีจุดประสงค์เพื่อใช้ผลการประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และการประเมินคุณค่าของหลักสูตร เพื่อสรุปผลว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียน ของสังคมเพียงใด ซึ่งการประเมินทั้ง 2 ลักษณะนี้ สามารถดำเนินการประเมินได้ทั้งในระหว่างการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร ระยะการนำ

หลักสูตรไปใช้และระยะการติดตามประเมินหลักสูตรทั้งระบบ อีกทั้งวิจัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542, หน้า 106) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การประเมินหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ (Project Analysis) เป็นการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นขององค์ประกอบของหลักสูตร เช่น จุดหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ และวิเคราะห์ความน่าจะเป็นว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับความเป็นจริงเพียงใด โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาหลักสูตร พิจารณาความเหมาะสม สอดคล้องด้านเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นได้นำหลักการบูรณาการมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การบูรณาการภายในวิชา และการบูรณาการระหว่างวิชา (ลำลี รักสุทธี, 2545, หน้า 25) ซึ่งการบูรณาการภายในวิชานั้นเป็นการจัดการเรียนรู้โดยผสมผสานประสบการณ์เรียนรู้และเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน โดยประกอบด้วยสาระสำคัญทั้ง 5 สาระตามหลักสูตรแกนกลางของกรมวิชาการ ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 2-3) ซึ่งสาระหลักที่สำคัญเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำมาผสมผสานจัดการเรียนรู้ อยู่ในสาระการเรียนรู้ เรื่อง จังหวัดสกลนคร ทั้ง 10 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสกลนคร สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสกลนคร สภาพการปกครองของจังหวัดสกลนคร สาธารณูปโภคและการให้บริการของรัฐ ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว สภาพทางสังคมของจังหวัดสกลนคร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีกับการประกอบอาชีพ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เมืองสกลนคร บุคคลสำคัญของจังหวัดสกลนคร และงานประเพณีของจังหวัดสกลนคร นอกจากนั้นยังเป็นการบูรณาการระหว่างวิชาโดยการนำสาระการเรียนรู้จากกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ การบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 สภาพสังคมของจังหวัดสกลนคร ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษาของชนเผ่าต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร นอกจากนั้นผู้เรียนได้ฝึกทักษะการพูด การเขียน การฟัง การรายงานผลการศึกษาค้นคว้า หรือในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สาธารณูปโภคและการให้บริการของรัฐ ผู้เรียนได้ฝึกการไต่ถาม เป็นต้น การบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ด้วยการนำนักเรียนทัศนศึกษาเกี่ยวกับการประกอบนानาอาชีพ ณ ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสกลนคร และหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สภาพการปกครองของจังหวัดสกลนคร โดยนักเรียนได้ปฏิบัติการสร้าง

แผนที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง การสร้างแผนที่การแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร แล้วระบายสีภาพแผนที่ให้สวยงาม การวาดภาพบุคคลสำคัญของจังหวัดสกลนคร ศิลปะการแต่งกายของชนเผ่าต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร ซึ่งลักษณะของการบูรณาการดังกล่าว สอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2545, หน้า 21-23) ที่ระบุไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ควรใช้รูปแบบ/วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ โดยเฉพาะการบูรณาการแบบสหวิทยาการ โดยการนำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ผลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง จังหวัดสกลนคร ด้วยการบูรณาการทั้งภายในวิชาและระหว่างวิชา และผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว จึงทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวาง สามารถเชื่อมโยงและเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้กับสภาพต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธารง บัวศรี (2542, หน้า 203) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2545, หน้า 50-53) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบเข้าใจ จำได้ สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้ สิ่งที่มีในชีวิตประจำวัน และสามารถนำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้ให้มีความหมายต่อชีวิตจริง

การจัดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรสถานศึกษา ได้เน้นการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอาศัยความร่วมมือจากชุมชน โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้รู้ การทัศนศึกษานอกสถานที่ และการเชิญวิทยากรบุคคลภายนอกมาร่วมจัดการเรียนรู้ ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการเรียนได้ดี เรียนด้วยความสนใจ สนุกกับการเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้ประมวลข้อมูลที่เป็นข้อบกพร่อง หรือเป็นจุดอ่อนที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษา คือ ประเด็นที่ 1 การปรับรายละเอียดของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่ระบุไว้ว่า นักเรียนเกิดความตระหนักในพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงมีต่อประชาชนชาวสกลนคร ซึ่งพบว่า เมื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้จากการร่วมสนทนา ฟังการบรรยาย หรือการศึกษาจากใบความรู้ มาเป็นการทัศนศึกษา ณ ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร การปรับเปลี่ยน

กิจกรรมการเรียนรู้โดยการจัดทัศนศึกษาดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ นักเรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เกิดความรัก ความภูมิใจ และตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณ สามารถเรียนรู้ได้บรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้อย่างรวดเร็ว ประเด็นที่ 2 การจัดหาสื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ที่หลากหลาย และประเด็นที่ 3 การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยยึดหลักการบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การจัดหา หรือให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน และใช้แนวทางการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย การปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาทั้ง 3 ประเด็นข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย ประสิทธิ์วิฒิเวช (2542, หน้า 115-118) ที่ว่า การตัดสินใจต่อหลักสูตร ภายหลังการประเมินหลักสูตร นำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตร คือ กรณีที่พบว่า หลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ นั้น มีบางสิ่งบางอย่างที่อยากจะเพิ่มเติมให้ดีขึ้น จะตัดสินใจให้มีการปรับปรุงหลักสูตร แต่ถ้าพบว่า หลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ นั้นมีข้อบกพร่องบางประการ จะตัดสินใจให้แก้ไขหลักสูตร และสงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 38-42) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หลังจากที่ได้รับการตรวจสอบและประเมินผลการใช้หลักสูตรเบื้องต้นแล้ว หากพบว่ามีข้อบกพร่องก็ควรต้องปรับปรุงแก้ไข

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนทุกคนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา (รายละเอียดตามตารางที่ 6 หน้า 79) ทั้งนี้เพราะหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้มีการลดข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานไว้แล้ว และกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง จังหวัดสกลนคร มีความเหมาะสมต่อผู้เรียน จัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนจัดกลุ่มและมีปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน มีการมอบหมายบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานในด้านต่าง ๆ ภายในกลุ่ม มีกิจกรรมการศึกษาค้นคว้า การจัดทำผลงานกลุ่ม การสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน ผลการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนอย่างลึกซึ้ง อันเนื่องมาจากนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือจากเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ปรึกษาหารือในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสุวิมล ชินชูศักดิ์ (2543) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบ

ร่วมมือกันเรียนรู้ โรงเรียนบ้านโนนท่อนวิทยา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และ ได้สรุปข้อดีของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ไว้ว่า การสอนแบบร่วมมือกัน เรียนรู้จะสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้กับนักเรียนมากกว่าการเรียนแบบรายบุคคลหรือการแข่งขัน กัน นักเรียนจะรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มและร่วมสร้างพลังทางบวกให้แก่กลุ่ม สมาชิก แต่ละคนในกลุ่มจะร่วมมือกันเรียนรู้จากการฟังพากันเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม นอกจากจะ พัฒนาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนแล้วยังพัฒนาทักษะทางสังคมในตัว of นักเรียนด้วย ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจากงานที่ร่วมรับ ผิดชอบในกลุ่ม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานได้มาก เท่าใด ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการทำงานร่วมกันมากขึ้นเท่านั้น

3. เจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทั้งในด้านของ สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ จึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา นี้ เป็นหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียนรู้ นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความ สนุกสนาน เห็นคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้ และมีความต้องการอยากเรียนรู้ตามหลักสูตรสถาน ศึกษาซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นเพราะว่า หลักสูตรสถานศึกษา เรื่อง จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ในเรื่องราวของจังหวัดสกลนครที่มีขอบข่ายของสาระการเรียนรู้ครอบคลุม สมบูรณ์ ครบถ้วน มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เรียนรู้ และบูรณาการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อีกทั้งสาระที่เรียนรู้ เป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียน และมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้ เอื้อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน ร่วมเรียนรู้ด้วยความตั้งใจและสามารถนำเอาความรู้ที่ ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร เป็นหลักสูตรเฉพาะที่สามารถปลูกฝัง ให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่า ภูมิใจในจังหวัด ท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยาณี เล็งดี (2544) ที่ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นบุรีรัมย์ ที่พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ หลักสูตรในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการใช้สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการเรียน

ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทร์เพ็ญ ไพบุลย์ (2539) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้การศึกษาปรากฏผลเช่นนั้น เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดเตรียมเนื้อหาที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน เนื้อหามีความชัดเจน ไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและอยู่ในความสนใจของผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของยุทธนา อุทโร (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานกระดืบข้าว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ในกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพ ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นของผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และการประเมินหลักสูตรในด้านจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล พบว่า มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ และหลักสูตรครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ กระบวนการ

ผลการวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพสูงหรือดีมาก มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของจังหวัดสกลนคร ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา ส่งผลทำให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ควรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้ และควรเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในบางกิจกรรม เช่น ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีกับการประกอบอาชีพ โดยเชิญวิทยากรผู้รู้และมีฝีมือในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องนั้น ๆ มาช่วยสอนและฝึกปฏิบัติให้กับผู้เรียน

2. เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยในช่วงปีการศึกษา 2546 ซึ่งในภานห้านั้นข้อมูลตัวเลขที่ใช้อ้างอิง อาจจะมีการเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้จึงควรตรวจสอบและนำเสนอข้อมูลตัวเลขที่เป็นปัจจุบัน

3. ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้จัดการเรียนรู้ ควรปรับสาระการเรียนรู้บางเรื่องให้มีความเหมาะสมกับลักษณะสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในแห่งนั้น ๆ ปรับเวลาในการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผลได้ตามความเหมาะสม เช่น ปรับเวลาตามกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำสื่อการเรียนรู้เพิ่มเติมตามบริบทของท้องถิ่น เป็นต้น

ทั้งนี้ครูผู้สอนควรศึกษาแนวทางการใช้หลักสูตรให้เข้าใจก่อนนำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดสกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้จัดการเรียนรู้

4. การจัดการเรียนรู้ เรื่อง จังหวัดสกลนคร ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้จัดแสดง ผลงานจากกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการแสดงผลงาน หรือการเผยแพร่ผลงานในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจ และเป็นการเผยแพร่เรื่องราวของจังหวัดสกลนคร ให้กับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ ได้ศึกษาเรียนรู้ตามความสนใจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เพื่อให้มีหลักสูตรสถานศึกษาที่กล่าวถึงเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนครที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวสกลนครโดยเฉพาะ ควรมีการวิจัยในเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นสกลนคร ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสกลนครประกอบด้วยชนหลายเผ่า ซึ่งมีเอกลักษณ์และมีศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ สมควรที่จะทำการศึกษาเชิงลึกเพื่อจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตของชาวสกลนคร สำหรับนำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนชาวสกลนคร

2. ควรมีการวิจัยในเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระอื่น ๆ สำหรับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่า ความสำคัญ รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น